

Felsefi abada Felsefe Tarihi Öğretimini Önemi Üzerine

The Importance of Teaching History of Philosophy in Continuing Philosophical Effort

Necati Demir*

Öz

İlahiyat fakültelerinde Felsefe Tarihi dersinin öğretimine ya “muhtelif felsefe ve felsefeye giriş dersleri okutulurken bir de Felsefe Tarihi okutmanın ne gereği var” ya da “İlahiyatlarda Felsefe olur mu” tezinden hareketle karşı çıkılıyor. “Teoloji yapmakla Felsefe Tekelciliği yapmak” arasında çekiştirilen felsefe olgusuyla karşı karşıyayız. Oysaki insanın zihinsel ürünü olması nedeniyle felsefenin hiçbir kesimin ya da kişinin tekelinde olmaması gerekir. Yine topyekün felsefe eyleminin bir propedotiği (giriş) hükmündeki felsefe tarihi öğretimi yoksa, her tür felsefe ve felsefeye giriş derslerinin öğretimi metodolojik bağlamdan koparılmış dizgesiz çabalar hâline gelir. Bu incelememizin amacı, gerek felsefe tarihi yönteminin ilkeleri gerekse farklı öğreti sahibi filozofların kendi düşüncelerinden yola çıkarak felsefe eyleminin hiçbir kesimin tekelinde olmadığını ortaya koymaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe tarihi, yöntem, propedotik.

Abstract

There are objections to teaching the Philosophy of History with the opinions that there is no need to include the History of Philosophy in lectures on Philosophy and Introduction to Philosophy, or that there is no need to teach Philosophy in the faculties of Divinity. There is a philosophical conflict between "theologizing and asserting philosophical monopolism" that is being criticized. However, Philosophy should not be monopolized by a group or individual. Without including the history of philosophy in the introductory lectures on philosophy, the teaching of Philosophy will be fragmented and lack a methodological context. This paper aims to show that philosophical action should not be monopolized by any group, based on both the principles of the history of philosophy and the various doctrines of philosophers' thoughts.

Keywords: History of Philosophy, Method, Propaedeutic.

Giriş

Niyetim, karmaşık ve son derece girift felsefe bahislerine girerek okuyucuların zihnini dağıtmak değildir. Öncelikle bu makalenin başlığı olan “Felsefi abada Felsefe Tarihinin Önemi”ne ilişkin düşüncelerimin çerçevesini çizmek istiyorum. Bilindiği gibi sosyal alanlar ve disiplinlerin öğrenilmesinde ve düşünce üretiminde öncelikle tarihi geçmişin oldukça etkin bir rolü vardır. Bu bağlamda felsefi alanda, felsefe okullarına vukufiyet kazanabilmek ve filozofların düşüncelerine nüfuz edebilmek için öncelikle felsefe tarihinin önemli bir işlevi vardır. Sorunun temelini inilmeden felsefi altyapıdan yoksun olarak felsefe okumaları yapan kişilerin düşüktükleri tek yanlı ve ideolojik tutumlar sergilemesinden anlaşılır.

Felsefi derinliği kavrayamayan kişi ve bazı sosyal gruplar, felsefe tarihi bilgisi olmadan felsefeyle meşgul olanlar felsefi çabanın sanki belli bir kesimin tekelindeymişçesine felsefe meraklılarına kota uygulamaya da kalkışmaktadırlar. Özellikle ilahiyat fakültelerinde ve bazı muhafazakâr çevrelerin felsefe karşıtlığı geleneği doğrultusunda felsefeyle uğraşmamaları gerektiği görüşü günümüzde bile belli dindar denilen kesimlerce dillendirilmektedir. Felsefe karşıtlığı daha şaşırtıcı bir biçimde bazı seküler çevrelerce dindar

* Doç.Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü, necati.demir@kilis.ed.tr, Orcid: 0000-0002-3592-7557.

kesimlerin felsefeyle iştiğal etmelerini yadırgamakta, dini sıfatlı ya da dindar denilen kişi ve kuruluşların felsefeden uzak durmalarını dillendirmektedirler. Aynı görüşü paylaşan bazı dindar ve seküler çevrelerin görüşlerini kendilerince savunmak için bazı argümanlar ileri sürmektedirler. İlahiyat fakültelerinde Felsefe Tarihi dersinin öğretimine ya “muhtelif felsefe ve felsefeye giriş dersleri okutulurken “bir de felsefe tarihi okutmanın ne gereği var” ya da hatta genel anlamda dini düşüncenin felsefeyle safiyetinin bozulacağı argümanını ileri sürmektedirler. Bazı dindar kesimler ise Gazali'nin -felsefeye değil felasife (Kindî, Farabî ve İbn Sina)- ye yaptığı eleştiriyi toptan felsefe karşıtlığı olarak anlayıp “İlahiyatlarda felsefe olur mu” tezinden hareketle karşı çıkıyor. Sonuç itibarıyla “Teoloji yapmakla Felsefe Tekelciliği yapmak” arasında çekiştirilen bir felsefe olgusuyla karşı karşıyayız. Edebiyat Fakültelerinin Felsefe bölümlerindeki bazı felsefe hocaları bu tür mesnetsiz çıkışlara katılmakta bir sakınca görmüyorlar. Oysaki felsefenin insanın zihinsel ürünü olması nedeniyle hiçbir kesimin ya da kişinin tekelinde olmaması gerekir. Yine topyekûn felsefe eyleminin bir propedeutığı (giriş) hükmündeki felsefe tarihi öğretimi, her tür felsefe ve felsefeye giriş derslerinin öğretimi metodolojik bağlamdan koparılmış çabalar hâline gelir.

Toplum olarak kendi tarihi ve kültürel köklerimize gittiğimiz zaman düşünmeye yabancı bir geleneğe gelmediğimiz ortaya çıkar. Çünkü İslam Uygarlığının parlak dönemleri olan 8. ile 13. yüzyıllarda onlarca kelam okuluna, dinî düşünceden biraz daha özgür düşünce alanı olan onlarca felsefe okuluna, dil okuluna, on kadar fıkıh okuluna, sayılamayacak kadar tasavvuf okuluna sahip bir uygarlık birikimine sahip olduğumuzu nasıl göz ardı edebiliriz? (Bayraktar, 1988, ss. 87-129).

Bir kısım felsefeciler, Felsefe Bölümlerine ilahiyat kökenli felsefe hocalarının alınmasına “Felsefe Bölümlerine İlahiyatçı Hocaları Doldurmak” biçiminde tepki gösteriyorlar. Bir kısım ilahiyatçı hocalar da “Felsefe Dersleri”nin İlahiyat Fakültesinde ne işi var, diyerek felsefe dersleri okutulmasına “Dini düşüncenin safiyetinin bozulacağı gerekçesiyle karşı çıkıyorlar. Dolayısıyla felsefe öğretimine karşı hem bazı muhafazakâr ve hem de seküler çevrelerden gelen bu tepkiler nasıl karşılanmalıdır? Felsefe öğretimine gelen tepkilerin eskiden medrese mollalarından ve günümüzde de İlahiyat Fakültelerinde eski geleneğe bağlı hocalardan gelmesi şaşırtıcı değildir. Asıl şaşırtıcı olan bu tutum, aydınlanma davası uğruna skolastik çevrelerle mücadeleyi kendilerine görev bilen modernist kesimlerden gelmesidir. Bilim felsefeleriyle meşgul olmayan, felsefi çabanın ne olduğu konusunda ilmi ve felsefi alt yapıdan uzak olan dindar bazı akademisyenler olgucu-atomcu bilim paradigmasını din bilimlerine rakip görerek matematik, fizik, kimya öğretiminde nasıl ki matematik tarihi, fizik tarihi, kimya tarihi öğretimini gerektirmiyorsa felsefe öğretiminin de felsefe tarihi öğretimine gerek kalmaksızın mümkün olacağı varsayımından yola çıkıyorlar. Bazı seküler akademisyenler de din bilimlerini olgucu-atomcu bilim paradigmasına karşıt görmektedirler.

Herhangi bir bilim dalı içinde pratik işlev görüp de yeni bilim paradigmalarına ya da eleştirel bilim felsefelerine, yani alanın kuramına ilgisiz kalan kesimler, hakikatin olgucu-atomcu bilim paradigmasından hareketle farklı bilimsel yaklaşımları bilim karşıtlığı olarak görüp skolastik bir tutumla paradigmalarının eleştirilmesine bile katlanamamaktadırlar. Çünkü olgusal bağlamda olgucu-atomcu bilim paradigması da bilimselliğin salt kendisi olmayıp bir bilim paradigmasıdır. Bu paradigma, günümüzdeki saygın konumuna kendi sonuçlarının eleştirilmesiyle ulaşırken, skolastik tutum da itibarsızlığa dogmalarının eleştirilemez olduğunu savunmasıyla düşer. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yeni bilim anlayışının ilkeleri 19. yüzyılın olgucu-atomcu bilim paradigmasının ilkeleriyle karşılaştırıldığında; “yeni bilim zihniyetinin, mutlakçı değil ihtimaliyetçi, determinist (gerekirci) değil convensiyonalist (uzlaşımçı), sınırlamacı değil holistik (bütüncü) mekanik değil organik, olmuş bitmiş, kesinleşmiş değil, sürekli değişken ve her an yenileşmeye ve değişmeye açık her türlü olasılığı hesap eden bir tutumu ortaya koyar. (Demir & Öztürk, 2017, s. 4).

Felsefe tarihi öğretimi, felsefenin kuramsal eleştirilerinin ve yöntem belirlemelerinin yapıldığı, yani felsefe ürünlerinin nitelikli olup olmadıklarının ölçüldüğü tartı alanıdır. Eğer, felsefe tarihi öğretimi geleneğinin önü tıkanırsa düşülecek düşünce yoksulluğu ile, değil batı, hiçbir uygarlıkla yarışamaz.

Felsefi Çabadan Ne Anhyoruz?

Felsefeyle ciddi olarak temasa gelenlerin felsefenin tarihine vakıf olmadıkça onun neliğini kavramanın oldukça güç olduğu bilinir. Neredeyse her filozof felsefeyi, düşüncesinin temelini koyduğu kavram ya da öncelendiği sorun bağlamında tanımlamak istediğinden felsefenin anlamı konkret olmaktan çıkıp kompleks hâle gelir. Bu durumda felsefenin anlamını öğrenmek için en güvenilir yol, filozofların kendilerince tanımlarından yola çıkmak yerine felsefe tarihçiler gibi kavramın etimolojisine başvurmak olsa gerekir.

XX. yüzyılın ünlü Alman filozofu, Karl Jaspers (1883-1963)'e göre, filozofun anlamı, bilgiyi seven demektir. Felsefe, yolda olmak demektir. Felsefi çabada cevaplardan çok sorular önemlidir" (Jaspers, 1995, s. 31). Buradan hareketle felsefenin, arı duru bir araştırma, soruşturma ve irdeleme çabası olduğu söylenebilir. Felsefe, yeni çıkarlar sağlamak değil, özgün bir birey, yani "kendi" olmaktır. Bilgiyle aksiyonu eylem potasında "bir" etmektir. Mevlana'nın ünlü sözüne sadık kalmaktır. Philosophia'yı Yunanca özgün anlamıyla ne bir teorik veri yığını ne de yaşam ilkeleri değil, genel bir ahlaki tutum veya aynı zamanda hem bilgi hem eylemsel bir amaç olarak görmek gerekir.

Felsefi çalışmayı, zihinsel bir eylem çabası olarak tanımlayacak olursak felsefenin bir derin bir araştırma olduğu olgusundan söz etmiş oluruz ki bu da düşünürün kendi bilgilerini başkaları sorgulamadan kendisince eleştirilme olgunluğu türünden bir zihinsel harekettir. İnsan hayatının her döneminde değişik, karmaşık, içiçe helezonik bağlamı deneyimler yaşanır. Bunlardan ilkesel doğrular çıkartmak aklın verimli ve sistemli kullanımı sayesinde gerçekleşir. Yaşam süreci içinde elde edilenler ne denli zengin, bilimsel veya teknik, bilgi ve imkanlar olsa da hiçbiri felsefenin yerini tutmaz. "Filozof olmak, bu bilgi üzerine düşünmek, kendini sorgulamak, soruşturmak demektir. Felsefeyi derin düşünme olarak tanımlamak, onda birinci dereceden değil, ikinci dereceden bir bilgiyi, yani bilginin bilgisini görmek demektir." (Aydın, 2006, s. 12).

İşlenmeyen Düşünceler İşlevini Yitirir

"Bilim dallarının olgunlaşmak için sonuçlarının sürekli gözden geçirilmeleri ve değişmeye açık olmaları gerekir." Bu esnekliği gösteremeyen bilim insanları toplumu dogmatizme düşerek siyantizmde (bilimcilik) karar kılıp her şeyi olgucu bilime indirgeme eğilimine yönelirler. Bilim insanlarının dogmatizme düşmemeleri için yöntemlerini sürekli yeni olgular ve bulgularla güncellemeleri gerekir. Çünkü bilimsel çalışmanın bir özelliği de onun progressive (artımcı, birikimci) olmasıdır. Bilimsel çalışmalarda asıl olan iş; masa başında ortaya konulmuş yöntemlerin uygulanacağı, önyargıların destekleneceği seçmece olgular ve bulgular aramak yerine ortaya konulmuş olguları ve bulguları exact (tam) açıklayabilecek yeni yöntemler ve ilkeler ortaya koymaktır. Gözden geçirme hem olgularla bulgular hem de uygulanan yöntem için yapılmalıdır" (Demir & Öztürk, 2017, s.12).

"Bilim insanları, bilimsel vakarlarını yitirmemek için nesnel (objektif), yansız ve çıkar duygusundan arınmış bir hedefin, hakikate odaklanmış bir çabanın amacını gütmelidirler. Bilim insanları yalnızca hakikatin etrafında bir pervane gibi dönmelidir. Böylelikle bilimsel çalışmalar kendi iç arızlarını onararak, kendi ilkelerini eleştirerek hakikat yolundaki tüm engelleri geçmek suretiyle dogmatizme kapılmaktan, siyantizme düşmekten kurtulmuş olabilirler. Kendini eleştiren çabalar, yanılgılarından, önyargılarından, dirençsizlik nedeniyle kısa ve ucuz yol tercihlerinden uzak duracaktır. O hâlde başlangıç önermemizi bir kez daha

yineleyelim: Felsefesi yapılmayan, felsefeye sorularla irdelenmeyen bilimlerin olgunluğa erişemeyip dogmatizme ya da siyantizme düşerler” (Demir & Öztürk, 2017, s.12).

Bu bağlamda felsefe disiplinlerine bir giriş ilmi çerçevesinde bir felsefi propedeutik hazırlamak gerekmektedir. Her bilim dalı için bir giriş bilgisi verilmesi ne denli gerekliyse felsefe disiplinleri için de bir giriş bilgisi anlamına gelen ve Aristoteles tarafından ilk kez gündeme getirilen propedeutik’e ihtiyaç duyulması kaçınılmaz bir durumdur. İşte Felsefe Tarihinin öğretimine, anlamı içinde giriş kavramını da içeren, yanında alanın konuları, yöntemleri ve ereğini de içeren propedeutik’e vasat oluşturacağı için gerek vardır.

Düşünme eyleminin kendiliğinden bir güç ve aydınlatma aracı olduğu kuşku götürmez, bu nedenle hakikat arayıcılarının arama eylemi esnasında ayrıca bir aydınlatma aracına gereksinimleri olmaz, onlar bu eylemi yaparken yollarını aydınlatacak ışığı zaten yayabileceklerdir. Doğruluğunu düşündüğümüz bir şey ya da konu hakkında, farklı biçimde de düşünülebileceği gerçeğini gördüğümüzde, kendi yanlışlarımızı test etmenin yolu açılmış olur.

Akademik süreç içinde lisans, yüksek lisans ve doktora programından geçeriz. İki tez, en az 4 eser veririz. Ama eğer, dikkat, ilgi ve emeği bir araya getirilmeden bu çalışmalarını yapmış, zihnimizi de denetim moduna getirmeksizin üretim modunda çalıştırmış isek, bilgi bize yüzünü göstermemiş demektir. İnsan zihni bilimsel çalışma anında üretim ve denetim olmak üzere iki modda çalışır. Yayımlanması için alanımızla ilişkin çeşitli makaleler de yazarız, bunlar önce hakemlere gönderilir. Bize gelir ki, kaba deyimle delik deşik olmuştur. Bakarız, “ben bu belirgin hatayı nasıl yapmışım”, diye mahcubiyet duyarız ve düzeltiriz. Çünkü üretim modunda çalışmış zihnimiz. Başkalarının yazdığı makalelere hakem de tayin edilimiz, bunları, biz yazarken göstermediğimiz bilimsel titizliği hakemken gösteririz. Bize gönderilen makaleleri dil yönünden anlam açısından, bağlamı bakımından biçim ve tarz açısından ifrit gibi inceleriz. Burada da zihnimiz denetim modunda çalışmıştır, İşte “bilim, iki kişinin zihinleri ve lisansları arasındadır” sözü burada anlam bulur.

Felsefe Terimine Tarihi Süreç İçerisinde Yüklenen Anlamlar

1.Felsefe deyiimi, ilk olarak tarihçi Herodot tarafından adının gerçek anlamında, yani hikmet sevgisi, bilgi, istek ve arzusu anlamında kullanılmıştır. Kendisinden bir asır önce yaşayan Pythagoras (570-495) tan esinlenerek felsefeyi hikmet, bilgelik ve hakikat sevgisi anlamında Yunanlı tarihçi Thucydides (460-400) de kullanmıştır (Vorlander, 2004, s. 21).

2.Platon (427 347) ve Aristoteles (385 322) de felsefeyi varlığın (etre) bilimi anlamında kullanır.

3.Aristoteles ilk felsefeye (metafizik) felsefe-i ûlâ demekte ve felsefenin amacının varlığın ilk başlangıçlarını (mebdelerini) ilk nedenlerini (illetlerini) araştırmak olduğunu belirtir.

4.Stoacılar ve Epikürcülerde felsefe, akla uygun ebedi mutluluğa ulaşmak için gösterilen çaba anlamıyla özdeşleşerek bilgelik sevgisi artık yaşama sanatı anlamında kullanılır. (Vorlander, 2004, s. 21).

5.İlkçağın sonlarına doğru felsefe ile dini düşünüş arasında sıkı bir irtibat kurulmaya başlandığı görülüyor. Skolastik felsefe içerisinde felsefe theologica ancilla (dinin hizmetkari) olarak anlaşıldı.

6.Felsefe, Rönesans döneminde ilimlerin yeniden canlanmasıyla kilisenin boyunduruğunu üzerinden atıp insan aklının doğal ışığını kendisine tek kaynak olarak gördü.

“Galilei’ye göre, yalnız duyuların gözü ile doğayı görmek yetmeyeceği gibi salt düşünceyle de ortaya konulan spekülasyonlarla da yeterli olmaz. Yani algılanan şeyleri kavram hâlinde derleyip sınıflamakla da yetinilemez. Doğayı gerçekten kavramak, doğa alanında gerçekten yeni bilgilere varılmak isteniliyorsa yapılacak şey; fenomenleri matematik ile çözümlenektir” (Gökberk, 1980, s. 239). Galilei’ye göre, doğadan yeni bilgiler elde etmenin yolu algılanan duyu verilerini ya zihnimizdeki genel ilkelerle test edip doğruladıklarımızı kavramsallaştırmak ya da niceliksel olarak ifade edip formüllestirmektir.

7. On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda felsefenin kilise inancı ve doğmaları karşısında akli hikmet (Weltsweisheit) anlamında kullanılması yaygınlaştı (Vorlander, 2004, s. 22).

8. 19. asrın sonlarıyla 20. asrın başlarında Vienna Circle adıyla kümelenen bir grup mantıkçı pozitivist düşünürü göre felsefeye sadece bilimsel önermeleri incelemesi gereken bir görev verildi. (Bayraktar, 2006, s. 405).

Mübahat Küyel, ilk çağlardan beri felsefenin birçok tanımının yapıldığını belirterek, "genel bir ele alışla onun evren, insan ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en geniş bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama gayreti olduğu söylenebilir" der. Yine Küyel "Bilgelik (sophos), beşerî ve ilahî olan tüm olup bitenlerin esasını bilmektir. Bu yüzden böyle bir bilgiyi insanların değil ancak Tanrıların elde bulundurabilecekleri, insanların ise sevebilecekleri ve böyle bir bilgiye imrenip paylaşabilecekleri gerekçesiyle Filosofia kelimesini ilkin Pytagorasçılar kullanmaya başlamışlardır, denilir" (Küyel, 1976, s. 7) demektedir.

Felsefe Tarihi Yöntembilimi ve İşlevi

Her bilim ve disiplinin olduğu gibi felsefe tarihinin de uyguladığı bir yöntembilimi vardır. Grek felsefi metinleri genelde yazılı değil sözlü literatüre dayanır. Çünkü filozoflar yazdıklarını değil de dostlarıyla yaptıkları konuşmaları önemsemişlerdir. Filozofların felsefi görüşlerinin metinleri daha sonra gelen felsefe tarihçileri tarafından kayda geçirilmişlerdir. Bunlar için de Doxografik ve Biyografik metinlerle kronolojik araştırmalar, tenkit ve polemik yazılarıyla yorumlar da ilave edilmiştir. (Zeller, 2008, s. 33). Doxsografi: Düşüncelerini yazıya dökmeyen düşünürlerin belleklerde kalan düşüncelerden hareketle onların felsefi anlayış ve görüşlerini kurgulama çabasıdır. New Structuel (yeniden inşaacılık) yöntemle düşüncelerinin eksik kısımlarını kendi kanıları ve yorumlarıyla tamamlamaya çalışan kişilere de doxograf denilir.

Mübahat Küyel’e göre felsefe tarihi disiplini öncelikle “problem metodu’nu kullanır. Çünkü işlenecek olan konu karşımıza bir problem şeklinde, varlık problemi (ontoloji), bilgi problemi (epistemoloji) olarak veya değer (aksiyoloji) problemi olarak çıkar. Felsefe tarihçisi önce, problemi ele alır. İki kısım olan bu yöntemin ilkinde, felsefe tarihçisinin kaynağını teşkil eden metinler hazırlanır ki buna Filologica-Historic (Lisan-ı-Tarih), hazırlanmış konunun incelendiği ikincisine ise “Establishment du text” (metin inşaası) denir. Bu yöntemle felsefe tarihinde bilinmeyen kaybolmuş bilgiler ortaya çıkarılır. Eserin hangi kültür şartları içinde yazıldığını belirlemek de gerekir. Üçüncü evrede ise psikolojik yöntemle bu düşüncelerin hangi ruh hâlinde yazıldığını aramak gerekir.

“Felsefe Tarihi, düşüncenin öyküsüdür ve yalnız insana aittir. "Ben kimim? Nereden geldim ve nereye gidiyorum?" türü sorular, felsefi düşünceyi doğurmuştur. Bu merkezli düşünüş için, "bilgelik sevgisi" anlamına gelen "felsefe" sözcüğünün kullanılması da bundandır. O hâlde felsefe, insanın kendini tanıması ve hayatını anlaması konusunda bir yaşama sanatıdır. Çünkü "Kendini bilen Tanrı'yı (ve evreni) tanır. Bu demektir ki insan,

kendini bildiği kadar Tanrısını tanır. Bilmenin sınırı yoktur. Anlaşılan o ki, kişinin kendisini ve evreni (dolayısıyla Tanrısını) tanımasının sınırı da yoktur” (Skirbekk-Gilje, 2006, s. 9).

“Felsefe yapmak, filozofların gündeme getirip kendilerince cevaplar verdiği düşüncelerini çözümlmeye çalışmak değil, o soruları ve benzerlerini sorunsal hale getirip kendi perspektifimizle makul cevaplar bulmaya çalışmaktır. Felsefe tarihini okumak, bir anlamda kendi düşünsel medcezirlerimizin farkına varmak, buradan da kendimizi tanıma fırsatı buluruz. “Tarihteki bir filozofun getirdiği bir önerme, bir örnekleme, bir soru ya da kavram, bizlerde yepyeni ufuklar açabilir. O'nun sorusu, bizde cevap olarak yankılanabilir. Tarihteki bir önerme bizde bir öğreti olarak karşılık bulabilir. Bir kelime, bir paradigmaya dönüşebilir” (Skirbekk-Gilje, 2006, s. 10).

Vorlander'e göre, felsefe tarihçisinin yöntemsel iki temel gerekliliği vardır. Bunlar;

1.Tarih yazmak için, her şeyden önce eleştirel tarih yönteminin ilkelerine uyarak olguları inceden inceye araştırmak ve açığa çıkarmaktır.

2.Felsefe tarihinin yazarı bir makine değil kendi bilinciyle alanını betimlemeye ve irdelemeye çalışan bir özne olması yüzünden olgular, sırf yer, zaman ve şahıslarıyla gösterilmeye çalışılan nesnel, “kansız, renksiz ve duygusuz bilgi yığını olur. (Vorlander, 2004, 23).

Bu yüzden felsefe tarihçisi, eserine kendi dünya görüşü, yaklaşım biçimi ve estetik görüşünü de yansıtır. Ancak bu tarihi olguların doğasını ve neliğini bozacak ölçüye götürülürse yanlış bir felsefe tarihiyle karşılaşılır. “Felsefe tarihçisi olguları belirlemede olabildiğince nesnel, yorumlamada ise kısmen öznel bir tutum sergilemelidir” (Demir, 2010, s. 151). Eğer bu ilkeye riayet etmezse ilkinden yanlış bir felsefe tarihi, ikincisinden de tarih değil vaka kronolojisi ortaya çıkar. Burada temel olan ekstrem (uç) lerde, ifrat ve tefrit'te değil itidal üzere bir tutum sergilenmesidir.

Felsefede derinleşmek öncelikle felsefe tarihine vakıf olmaktan geçer. Çünkü birtakım görüşleri kronolojik sıraya dökmekle felsefeyle ciddi planda yüzleşmek mümkün olamaz. Felsefe tarihiyledir ki felsefi gelişimin mantıksal düzenini ancak kavranabilir. Bunun içindir ki, Aster'e göre, Felsefe Tarihinin kendisi de bir felsefe disiplini. Felsefe tarihi bize, felsefenin ne olduğunu, insan bilinç ve kültürünün gelişmesinde felsefenin nasıl bir konumu üstlendiğini gösterir.

Felsefe tarihi okumaksızın felsefe yapmaya çalışmak, alfabeyi öğrenmeden kitap okumaya benzer. Bu gereklilik her bilim dalı için öngörülmeyebilir. Örneğin, konuları salt sayılar ve nesnelere oluşan teorik ve tabii bilimlerin tarihi geçmişlerine bakılmaksızın öğrenilmesi mümkündür. Matematik tarihi bilinmeden matematik, fizik tarihi bilinmeden fizik öğrenilebilir. Ancak insanın ve toplumun konu edildiği sosyal bilimler ve felsefi disiplinin öğrenilmesi için hem tarihi geçmişinin hem de yöntembilimlerinin öğrenilmesi gerekir. Felsefe tarihi bize, felsefenin ne olduğunu, insan bilinç ve kültürünün gelişmesinde felsefenin ne gibi yeri olduğunu gösterir.

“Felsefe Tarihi, sadece coğrafi alanda değil, ilgi noktasında da daraltılmış bir alanı çağrıştırmaktadır. Felsefe Tarihi içinde bir din, bir sosyoloji, bir ekonomi, sanat ya da bilim bulunmaması bu yüzdendir. Sanılır ki, felsefeciden bilim adamı olmaz ya da bir dindar aynı zamanda bir filozof olamaz. Modernizmin parçalayıcı ve indirgeyici anlayışından doğan bu yaklaşım, insanları ve buna bağlı olarak farklı ilgi ve disiplinleri kategorize ederek aralarındaki iliş-kileri kopartır. Halbuki Felsefe Tarihi, teknik olarak aynı zamanda bir din, bilim ve sanat tarihidir. Çünkü bu dört eğilim, insanın kendisini tanımasına ve hayatına yön vermesine etken olan en önemli girişimlerdir” (Skirbekk-Gilje, 2006, s. 11).

E. Von Aster de, “sistemik felsefenin en önemli disiplini olan Umumî Bilgi Teorisinin felsefe tarihi dersleri ile aynı elde toplanmasını doğru bulduğunu, sistemik sorunları incelemeyen felsefe tarihi yapılmayacağı gibi, tarihlerini bilmeksizin sistemik sorunlarla ilgilenilmeyeceğini” belirtir. (Vikipedi, 2024).

Felsefe tarihi disiplinin birbirinden ayrı ve farklı felsefi düşüncelerin birbirleriyle irtibatları, yakınlıkları, karşıtlıklarının belirlenmesinde önemli bir etkidir. Felsefi materyaller text (metin) felsefe tarihi ise kontex (bağlam)’tir. Metinsiz bağlamlar boş, bağlamsız metinler savruktur.

Felsefe Tarihi Disiplini, felsefi düşüncelerin işlenmesini, irdelenmesini ve sistemik hale getirilmesini sağlar. İşlenmeyen düşünceler anlamını ve etkisini yitirir, bu, isterse, dini düşünce olsun. İşlenen düşünceler, her yüzyılda bir ortaya çıkan temsilcileri aracılığı ile güncellenme imkân ve fırsatı bulur. Yenileyici, güncelleyici ve temsilcileri çıkmayan düşünceler, felsefe tarihinde arkası, devamı gelmeyen yalnızca belleklerde kalıp insanın zihninde ve gönlünde makes bulmayan ölü düşünceler hükmünde kalır. Atomculuk, bölünemeyen anlamındaki atomun, parçalanmasına ve anlamsız duruma düşmesine karşın her yüz yılda çıkarttığı temsilciler aracılığı ile düşünsel alanda etkinliğini sürdürmektedir.

“Felsefe neden öğrenilmelidir? Kısa bir cevap verecek olursak, felsefe bilinçli ya da bilinçsiz olarak sahip olduğumuz entelektüel kapasitenin bir parçasıdır ve felsefe öğrenerek bu kapasitemizin farkına varırız.” (Skirbekk-Gilje, 2006, s. 13).

Düşünce ürünlerinin felsefi olup olmadığının ortaya konulması, bir ilmi disiplin olan felsefe tarihi öğretimiyle mümkündür. Hem felsefi düşüncelerin hem de bilimsel verilerin, salim bir akıl ve her tür duygudan arınmış nesnel bir tutumla aklın ışığı ve bilincin çabasıyla irdelenmesi gerekir. Aklın çabası ve bilincin ışığı ile irdelenmeyen felsefe akımları ideolojik kalıplara, bilimsel veriler de skolastik dogmalara dönüşür. Bugün eğer olgucu-atomcu bilim paradigması diğer bilim paradigmalarına göre daha güvenilir olduğu izlenimi vermekteyse bunu kendi sonuçlarını, Descartes’ın (1596-1650) “Bilimi tamamlamak için tetkikini gaye edindiğimiz tüm şeyleri ve ayrı ayrı her birini düşüncenin sürekli ve kesiksiz bir hareketiyle gözden geçirmek ve onları yeter ve düzenli bir sayıda toplamak lazımdır” (Descartes, 1945, 33) dediği ‘Sayış Kuralı’na bağlı kalınmasındandır.

Felsefe Tarihi Öğretimi Felsefe Yapmanın Önemli Bir Şartı mıdır?

Hint felsefesi Grek felsefesinden, yüz yıl önce ortaya çıktığı ve Yunan felsefesi de ilk dönemlerde dini etkiden kurtulamadığı hâlde Hint düşüncesinin devamının gelmeyip Grek felsefesi sürekliliğini korumuş olması düşündürücüdür. Oysaki ilk Yunan filozoflarının düşünceleri de sistemik bir bütünlük içinde olmayan, parça parça fragmanlar hâlinde ele geçmiştir. Bunlar, İlk Çağın ünlü felsefe tarihçileri: Aristoteles, Diogenes Laers, Teophrastos ve Sextus Emprikus’un çabalarıyla yeniden inşaacılık (neo-structurel) yöntemiyle boşlukları doldurulup, tutarsızlıkları giderildikten sonradır ki, büyük felsefe sistemleri ya da felsefi okullar olarak kültür tarihine kazandırılmışlardır. Elimizdeki mevcut tabiat felsefesi, Grek felsefi fragmanlarının felsefe tarihçilerince kendi dönemlerinde yaptıkları katkılarla dizgeleştirilmiş hâlidir. Eğer Hint’te ve Orta Doğu kavimlerinde de “düşüncüyü işleyen”, bu kabil bir soyut zihinsel gelenek sürdürülebilmiş olsaydı, mümkündür ki, bu uygarlıklarda da felsefenin sistem hâline getirilmiş biçimlerine tanık olunabilirdi. Bu veriden hareket edilirse, günümüzde felsefe tarihi dersinin ilahiyat fakülteleri müfredatından kaldırılmaya çalışılması bu ülkede düşünce etkinliğinin yozlaşmasında önemli bir paya sahip olacaktır.

Grek felsefesinin ortaya çıkış dönemi olarak gösterilen 6. Asırdan iki asır sonra gelen antropolojik dönemde felsefe tarihçileri de gözükmeye başlıyor. Aristoteles (MÖ: 384-322) metafizik konuları içeren Metafizik ismini onun eserlerini sınıflandıran Rodoslu Andronikos

vermiştir- Filozofların Hayatları ve Öğretileri adlı eserin yazarı, Diogenes Laers (MÖ: 2.yyıl, Theophrastos (MÖ: 372-287) ve Sextus Empricus (MS: 160-210) bilinen ilk dönem felsefe tarihçileridir. Evreni bir bütün hâlinde anlamak gayretinden daha ilkçağda rastladığımız bir felsefe disiplini olan metafizik doğmuştur... Metafiziği ilk kuran Aristo'dur. Yalnız Aristo metafizik kelimesini kullanmaz." (Aster, 1943, s. 4)

Metafizik terimi, Rodos'lu Andronikos'un (MÖ: 111) türetmiş olduğu bir terimdir... 'bir-çok, 'hareket-sükunet, madde-suret, cevher-araz, kesikli-kesiksiz, imkansız-zorunlu, kuvve-fiil, nicelik-nitelik, görelî-mutlak, neden-sonuç, eşit-zıt, farklı-benzer, bütün-parça, varlık-yokluk, iyi-kötü, doğru-yanlış vs. konulara ilişkin yazıların tümüne meta ta füzika (fizik konularından sonra gelenler) demiştir... Türkçe karşılığı; doğabilim-öteliktir." (Küyel, 1976, s. 13).

Herhangi bir çabanın disipline edilmeyip, konusu, yöntemi, geçmişi ve amacı belirlenmedikçe ciddi bir ilgi ve uğraş alanı olması beklenemez. Üstelik felsefe gibi pratikten çok teorik eğilimli bir çabanın yalnızca münferit düşüncelerden oluşan fikri ürünlerin, bu düşünceleri ortaya koyanlarca değil de felsefe tarihçilerince bu felsefi fragmanların irdelenip, önce metnin anlaşılır hale getirilmesi, sonra düşünürünün kim olduğu, nerede, ne zaman nasıl bir sosyal ve siyasal çevrede yaşadığının ortaya konulması gerekmektedir. Felsefe metinleri başlangıçta, elimizdeki felsefe tarihlerindeki gibi derli, toplu, kronolojik sıraya göre düzenlenmiş, sınıflanmış durumda olmayıp parçalı, eksik, birbiri içine girmiş vaziyette iken felsefe tarihçilerince derli toplu felsefe metinleri hâline getirilip felsefe tarihi disiplinindeki konularına yerleştirilmiştir.

İşlenmeyen düşüncelerin öldüğü ya da anlamını yitirdiği, marifetin iltifata tabi olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur. Marifet, yani bilim, felsefe, sanat ve din bilimleri iltifat görmediği yerden uçar gider. Bu bağlamda Hint dünyasında felsefi çabaya gereken önem ve değer verilmeyişinin bir sonucu maarifet Hint dünyasından Grek dünyasına uçtuğu söylenebilir. Benzeri bir durumun bizim düşünce hayatımıza da arız olduğu, 1550 yılında Süleymaniye Medresesi'nde müfredattan felsefe derslerinin kaldırılıp kaldırılmadığına ilişkin karşıt yaklaşımların bile Osmanlı düşünce hayatı için ne denli bir yıkıma sebep olduğundan, Anadolu'nun bile işgale maruz kalma felaketinin yaşanmasından anlamak gerekir. Oysa ki asırlar öncesinden aklını işlevsel kılamayan toplumların üzerine pislik yağdırılacağı uyarısı Yunus Suresi/10/100) mealindeki ayetle, bize duyurulmuştu.

Konuyu daha spesifik hale getirmek için İlahiyat Fakültelerinde Felsefe Tarihi Dersinin okutulmasına bazı dindar çevrelerden ve seküler kesimlerden gerekçeleri farklı da olsa gelen ortak tepkilere kısaca değinelim.

İlahiyat Fakültelerinde Felsefe Tarihinin okutulmasına Soğuk Bakanları iki grupta değerlendirmek gerekir.

Bazı muhafazakâr kişiler felsefenin İlahiyat Fakültelerinde okutulmasına sıcak bakmazlar. Muhafazakâr kesimlerin felsefeye soğuk bakmalarına neden olan felsefecilere bir örnek olarak Ernst von Aster'in felsefeye yaklaşımı gösterilebilir. "Evrenin kökeni sorunu üzerinde düşünmeye başlayan insana artık dinin akideleri kâfi gelmemektedir. İnsan bunları tenkit etmek, bunların dışına çıkmak ihtiyacını duyuyor, İşte ilk defa Veda'lardan belirsiz ve vuzuhsuz bir şekilde meydana çıkan bu ruh, ilk ve halis felsefe ruhudur ve her yerde felsefi düşünce dinin itikat ve mythoslarından, tıpkı Veda'larda rastladığımız tarzda, ayrılmağa başlar. Dolayısıyla felsefi düşünce nerede ve ne zaman başlamıştır, sorusunun cevabı ancak şu olabilir: Nerede insan kendi düşüncesiyle dinî itikatlara karşı bir aksülâmelde bulunmuş ve imanının dışına çıkmak ihtiyacını duymuşsa orada ve o anda felsefi düşünce, hakikî ve halis şekliyle, başlamış bulunuyordu." (Aster, 1943, s. 7). Bunların gerekçeleri, din ile felsefe

arasında uzlaşmaz çelişkilerin bulunduğu hatta bu iki alanın birbirine hasım olduğu öngörüsüdür ki bunu öne sürenleri haklı çıkaracak pek çok veri mevcuttur.

Sonra Gazali'nin felasife diye adlandırdığı (Kindî, Farabî ve İbn Sinâ) İslam filozoflarına karşı yaptığı eleştirilerden de kaynaklanır. Ancak, genelde felsefeye itici yaklaşımın temelindeki olumsuzluk, İslam itikadı değil de siyasi konjonktür gereği olduğu söylenir. Büyük Selçuklu Devleti döneminde Batınlık tehlikesine karşı siyasi bir önlem almak amacıyla Gazali, (felasife) diye nitelendirdiği dönemin felsefecilerine karşı olumsuz bir yaklaşım göstermiştir. Ancak Osmanlı'nın, gücünün ve Sünni itikadının zirve yaptığı 16. yüzyılda felsefe öğretimi tedarikten kaldırdığı dillendiriliyor. Kaldırılmamış olsa da bu itici tutum Osmanlı toplumunda felsefi çabanın geriletilmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. Felsefe (philosophia) kavramının Yunan (yabancı) menşeli bir kavram olması nedeniyle oluşan tepki, felsefi düşünüşün Kur'ani hikmet kavramıyla karşılanması yoluyla kısmen giderilmiş ama felsefe karşıtlığını tümüyle ortadan kaldırılamamıştır. Örneğin, 17. yüzyıl Osmanlı din bilginlerinden Kadızade Mehmet Efendi'nin felsefe ve mantıkçılara yaklaşımını gösteren bir dörtlüğü çarpıcıdır.

“Kelâm-ı felsefe fülse değer mi?

Ana sarrâf-ı keyyis baş eğer mi?

Mantıkiler ölür ise gam değil,

Zira onlar ehl-i imandan değil.”

(Felsefe sözü bir para eder mi? Akıllı bir sarraf ona baş eğer mi? Mantıkçılar ölür ise aldırma, çünkü onlar iman ehlinde değil.)

Kadızâde'nin, bu ve benzeri sözler söylediğini belirten Kâtip Çelebî, onun “Kişi bilmediği nesnenin düşmanıdır.” sözüne uygun bir tavır sergilediğini söylemektedir (Tokgöz, 2007, 141). H. Ömer Özden'e göre ise, durumu Katip Çelebi, çok açık bir biçimde şöyle anlatmaktadır. "Lakin nice boş kafalı kimseler, İslam'ın başlangıcında bir maslahat için ortaya konan rivayetleri görüp cansız taş gibi -akıllarını kullanmadan- yalnız taklid ile donup kaldılar. Aslımı sorup düşünmeden red ve inkâr eylediler. Felsefe ilimleri diye kötüleyip yeri göğü bilmez cahil iken bilgin geçindiler. Onlar Allah'ın göklerde ve yerdeki o muazzam mülk-ü saltanatına, Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye, belki ecellerinin yaklaşmış olduğuna da bakmadılar, tehdidi kulaklarına girmediler. Yere ve göğe bakmayı, öküz gibi göz ile bakmak sandılar." (Özden, 2014, s. 3)

Ancak Osmanlı bilginlerinin tümünün felsefeye olumsuz tutum izledikleri söylenemez. Örneğin İbn Sinâ'nın ilmi geleneğini izleyen Taşköprülüzade'ye göre, ilimler şayet sonuçlarına salt akılla ulaşıyorsa felsefidir, İslâm'ın nasları esas alınarak ulaşıyorsa bunlar şer'î ilimlerdir der. (Taşköprülüzâde, 1968: ss. 68-69; Kutluer, 2000, ss. 25-26)

Taşköprülüzade'nin Osmanlı'nın yükselme, yani klasik döneminde bilginlerin felsefeye bakışını yansıtan şu ifadesi de dikkat çekicidir. “Din ilimleri ile felsefî ilimlerin gerçekte barışık ve uzlaşık idi.” (Tokgöz, 2007, s. 138).

Saçaklızade Mehmet Efendi ise, Gazzali'nin ardından gelenekselleşen ilim anlayışını savunur ve yapının hemen başında, bütün ilimleri, "yararlı ilimler", "zararlı ilimler" ve "ne yararlı ne de zararlı ilimler" olmak üzere üçe ayırır. Zararlı ilimler diye sınıflandırdığı sihir ve astrolojinin yanına felsefeyi de dahil eder. (Saçaklızade, 1998, s. 85; Apaydın, 2018, s. 198).

Osmanlı döneminde Felsefe ve hikmet anlayışına karşı olumsuz bir tutumun olduğu açıkça görülüyor. Örneğin Nabi gibi hikmet sahibi büyük bir şairin felsefenin aleyhinde

olması anlaşılır gibi değildir. Nabi, *Hayriye-i Nabi*'sinde oğlunun felsefeden uzak durmasını istiyor:

Hikmet-ü felsefeden eyle hazer /Evliya nüshasına eyle nazar.

Aynı şekilde şair Vehbi, *Lütfiye-i Vehbî*'sinde oğluna şöyle nasihat ediyor:

Felsefiyyâta tevaggul itme/Rûz-u şeb anı teemmül itme. (Felsefeye umut bağlama, günün gecesinde onu düşünme)

Felsefeyi bilen (Eralp, 1959) Yahya Kemâl bile 'felsefenin kavramlara dayalı soyut dili'ni gerekçe göstererek:

“Derler, bilir hakikati yüzlerce feylesof/Bir kısmı şek ve şüphede, bir kısmı hayli kof

Aksetmiyor çoğunda fikirler ayan beyan/Hayyam imiş hakikati az çok fısıldayan,” (Kemal, 1974, s. 106-107) diyerek, felsefeyi hafife alır.

Oysa ki, şair Nâbî'nin; “Hikmet ü felsefeden eyle hazer/Evliyâ nüshasına eyle nazar” şeklindeki felsefeyi tehlikeli bir unsur olarak görmesi ve Sümbülzâde Vehbî'nin; “Felsefiyyâta tevaggul itme / Rûz u şeb ânı teemmül itme” uyarılarını izleyen (Bilkan, 2002, s. 56-57). O dönemdeki çevrelerin yanlıgıları bir nebze de olsa tolere edilirse de günümüzdeki akıl ve mantıkla, felsefeyle manevi dünyalarını canhıraş koruma güdüsüyle mücadele veren gerek son dönem Osmanlı ve gerekse Cumhuriyet döneminin felsefeyi işleyen aydınlarının çabaları neden görmezden gelinip hala felsefe karşıtlığı sürdürülür? Filibeli Ahmet Hilmi (ö. 1914), İzmirli İsmail Hakkı (ö. 1946), Babanzâde Ahmet Naim (ö. 1934), Elmalılı Hamdi (ö. 1942), M. Ali Aynî (ö. 1945), Nurettin Topçu (ö. 1975) gibi yakın dönem düşünürlerinin ne tür ilimlerle meşgul olduklarından bile bi-haber olduklarına işaret eder

Felsefenin Dine Karşıt Olduğu Öngörüsü

Dindar çevrelerden felsefeye yöneltilen eleştirilerin tarihi geçmişine bakılacak olursa, “daha Platon zamanında, felsefenin "din töreni", "dindarların görüşü", "kurtulmuşların bildiği bir şey" anlamındaki dinden ayrı bir konu olduğu bilinmekteydi. Din anlamına gelen ve temel inançları vahye dayalı bir *İlahiyatın felsefeye* zıt tutulması olayı önce Yahudilikte, sonra, Hıristiyanlıkta ve "Kilise Babaları"yla başlamıştır. Hıristiyan Orta Çağ'da, Tanrı'yı düşüncenin orta yerine alarak yalnızca felsefe meseleleriyle uğraşanlara, filozof adının verilmeyip, onlara Sanctus (Ermiş, kurtulmuş) denilmiş olması, buna karşılık, tabiat konusuyla uğraşan ve madenleri birbirine çevirmeye çalışan simyacılar *filozof* adının verilmiş olması, işte, bu yönden anlamlıdır. XVIII. Yüzyılda, Avrupa'da, vahiy yerine insan aklını tutanlara *Aydınlanmacılara, tolerans'ı* beğenmeyip din kuruluşlarına düşman olanlara filozof adının verilmiş olması” (Küyel, 1976, s. 170) felsefeyle dinin karşıt eylemler olarak nitelenmesine sebep olmuştur. Felsefe ile din birbirinin karşıtı mıdır? Düşüncenin Grek dünyasındaki doğuşu esnasında mitolojik görüşten kozmolojiye doğru evrilmesinden hareketle bazı felsefe tarihçileri (Aster ve Russell gibi) felsefenin dine karşıt bir çaba olduğu öngörüsüne katılırlar. Aster'in, evrenin kökenine ilişkin Hind metinlerinden Rigveda'da gündeme getirilen Tanrılar ve insanlar yokken bu evrende acaba ne vardı? Sorusundan hareket ederek felsefi çabanın öncesinde din düşüncesi olmasına karşın, dinin akideleri insan için yetersiz kaldığı için asıl felsefi çabanın dini ve vahiy eleştirip bunların dışına çıkmayı yeğlemektedir. (Aster, 1943, s. 7).

Yunan felsefesinin miras aldığı ve bu felsefenin doğuşunu hazırlayan en önemli kaynağın din olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. “Felsefe sözcüğü, anladığım anlamda, tanrıbilimle bilim arasındadır. Tanrıbilim gibi, kesin bilginin sağlanamaz olduğu, konulardaki kurgulardan kuruludur; bilim gibi, gelenek ya da vahiy otoritesinden çok insanın yargı, gücüne başvurur. Gönlümün istediği gibi konuşayım: “Bütün kesin bilgi bilime, kesin bilgiyi

aşan dogmalar tanrıbilime ilişkindir. Fakat tanrıbilimle bilim arasında her iki bilimin de saldırısına açık bir tampon bölge bulunmaktadır. İşte bu tampon bölge felsefedir” Russell, 1972, s. 55). Ancak ona göre her ne kadar felsefeyi doğuran en önemli etken din olsa da felsefe, felsefe olmaklığını dinsel olandan kendisini kurtarmasına ve bilimsel/rasyonel bir bakış açısına doğru evrilmesine borçludur. Bu anlamda felsefe de bilim de Yunan’a çok şey borçludur. Russell, samimi niyetini ortaya koyarak yanlılığını ifade ediyor. Asıl sorun bağnaz biçimde bağlı oldukları ideolojileriyle ulaştıkları yargıların ilmi olduğunu dillendirmeleridir.

Felsefe Tarihi, sadece coğrafi alanda değil, ilgi noktasında da daraltılmış bir alanı çağrıştırmaktadır. Felsefe Tarihi içinde bir din, bir sosyoloji, bir ekonomi, sanat ya da bilim bulunmaması bu yüzdendir. Sanılır ki, felsefeciden bilim adamı olmaz ya da bir dindar aynı zamanda bir filozof olamaz. Modernizmin parçalayıcı ve indirgeyici anlayışından doğan bu yaklaşım, insanları ve buna bağlı olarak farklı ilgi ve disiplinleri kategorize ederek aralarındaki ilişkileri kopartır. Halbuki Felsefe Tarihi, teknik olarak aynı zamanda bir din, bilim ve sanat tarihidir. Çünkü bu dört eğilim, insanın kendisini tanımasına ve hayatına yön vermesine etken olan en önemli girişimlerdir” (Skirbekk-Gilje, 2006, s. 11).

Felsefenin Dine Karşıt Olmadığı Öngörüsü

Din ile felsefenin ayrı hakikatler mi, yoksa tek bir hakikatin çift yüzü olarak mı ortaya konduğu sorunu, İbn Rüşd'ün de ilgi alanına girmiştir. Bazı yorumlara göre, onun hakikatin birliğini savunduğu ileri sürülmektedir. Yani felsefe ve din iki ayrı hakikat alanı gibi görülmekle birlikte, aslında bu ikisinin bir olan hakikatin, iki yüzüdür. Dolayısıyla bir olan hakikati, iki ayrı şekilde ifade eden felsefe ile din birbiriyle çelişmemektedir, çoğu İslâm filozofları gibi İbn Rüşd de felsefe ile dinin çelişmediği ve akla ters gibi görünen hususları tevil ederek hakikatin birliğini tesis etmeye çalıştığını söylemektedir (Arıcan, 2009, s. 329).

İbn Rüşd'e göre bizim milletimizden olmadıkları halde eski Grek filozoflarının görüşlerine bakıp değerlendirme yapmamız dine aykırı olmadığı gibi, dinen de vaciptir. Bunların İslâm dininin amaçlarıyla çelişmeleri şöyle dursun, her ikisi de -din ile felsefe- aynı amaca yöneliktir. 'Biz Müslümanlar kesin olarak biliriz ki burhanî nazar, dinin getirmiş olduğu şeylere muhalefete götürmez. Çünkü hakikat, hakikate ters düşmez. Aksine (hakikate) uygun olur hakikatin kendisine tanıklık eder'. Bu durumda felsefî bilgileri öğrenmeyi yasaklayan kimse, 'Dinin halkı Allah'ı bilmeye çağırdığı kapıdan insanları geri çevirmiş olur' ki bu davranış 'bilgisizliğin zirvesi ve Allah'tan uzaklaşmanın son haddidir'. (İbn Rüşd, 1992, s. 72; Arıcan, 2009, s. 330). Bir Fransız atasözü, “Çocuk, içinde yıkanan leğendeki kirli suyla dışarı atılmaz” der. Dolayısıyla ne kirli suyla çocuğu dışarı atmak ne çocukla birlikte kirli suyu kutsamamak gerekir. Makul olan tutum; doğru, iyi ve güzel olanı almak, yanlış, kötü ve çirkin olandan kaçınmaktır.

İbn Rüşd, felsefenin din tarafından emredildiği veya en azından tavsiye edildiğini savunur. Ona göre birçok Kur'an ayeti (Arıcan, 2009, s. 330) dikkate alındığında felsefenin görevi, varlıklar üzerinde düşünüp onları Allah'ı bilmeye götüreceği şekilde değerlendirmektir. (Arıcan, 2009, 330). İbn Rüşd'e göre Kur'an, kâinat ve muhtelif nesnelere hakkında düşünmesi gerektiği için, insanı felsefe tahsiline teşvik etmektedir. Yani doğru görüş ve eyleme ulaşmak için felsefe tahsilini tavsiye etmektedir (Arıcan, 2009, s. 330). O hâlde din, felsefeyle mukayese edilebilir; felsefenin iş ve amacı dininkiyle aynıdır. Eğer nakledilmiş bilgi akli bilgiye zıtmış gibi görünürse, akli olanla uygunluk arz edecek şekilde tevil edilmelidir (Arıcan, 2009, s. 330). Akıl “Sokrates’te, Platon ve Aristo’da, hatta bir dereceye kadar Stoacılar’da noksan ve aldatıcı bilgiye karşı, tutarlı ve doğru düşüncenin bir işlevidir... (Yalnız) şu var ki, akıl yürütme ve ispata dayanan ‘discursive akıl’ ile bir hamlede ve muhakemeye ihtiyaç duymadan ‘özler’i yakalayıp kavrayan sezgici akli birbirine karıştırmamak gerekir.” (Diyabet, İslam Ansiklopedisi, 1989, 239; Arıcan, 2009, s. 330). İbn

Rüş'ün naklin ölçütü olmasını istediği akıl 'discursive akıl' değil sezgici (instuitive) akıl olmalıdır. Aksi takdirde kişiden kişiye farklılık gösteren discursive akıl vahyin doğruluk ve yanlışlığını, tutarlılık ve tutarsızlığını belirleme ölçütü olarak alındığında çözüm yorumları sorunlar yumağına döner. Çünkü discursive akıl, bireylere aynı konuda farklı çıkarımlar yaptırdığı hâlde sezgici akıl nesne ötesi ilkelerden yola çıktığı için farklı sonuçlara ulaşmaz.

Kanımcıca üçüncü bir akıl yürütmeden söz edilmesi gerekir. Çünkü akıl üç tür inceleme yapar:

1.Discursive (öznenin nesneyi incelemesi).

2.İntuitive (öznenin başka bir özneyi incelemesi).

3.Selfcursive (öznenin kendini incelemesi. Aklın bu tür incelemesi entelektüel ortamlarda tartışılmamaktadır. Bu da insanın kendisi hakkında derinleşmesine engel olmakta ve nesne ve toplum karşısında değer bakımından geriye düşmesine neden olmaktadır.

Ancak çağdaş felsefe tarihçileri arasında Grek kozmolojik düşüncesinin, tümüyle dindışı bir tutum olduğu görüşüne katılmayanlar da vardır. Yunan felsefesi tarihi, özellikle Aristoteles üzerine yapmış olduğu çok önemli çalışmalarıyla tanınan Jaeger, 1947 yılında yayınlamış olduğu *İlk Yunan Filozoflarının Teolojisi* adlı çok ünlü kitabında Sokrates-öncesi dönem filozoflarını çağdaş doğa biliminin öncüleri olarak gören ve onlarla birlikte Yunan dünyasında dinsel kaygılardan kesin bir uzaklaşmanın ortaya çıktığı ve dünyanın doğal-layık bir açıklamasının verildiğini ileri süren görüşü reddederek onların hem filozof, hem teolog olduklarını, bugün bizim için mevcut olan din, felsefe ve bilim arasındaki ayrımın onlarda var olmadığını, özgünlüklerini meydana getiren şeyin de özellikle geleneksel dinin artık cevap veremediği dinsel taleplere deneysel ve akılsal malzemeyi kullanmak suretiyle cevap vermeleri olduğunu söylemektedir. Çünkü Jaeger'e göre, Tanrı problemi veya tanrısal varlığın gerçek doğasının ne olduğu problemi, Sokrat-öncesi felsefenin merkezi kaygılarından biridir. Buna bağlı olarak bu felsefenin diğer ana bir problemi insan kaderini tanrısal bir bakış açısından yorumlamaktır. Doğa filozofları, Tanrı ile doğayı birbirine özdeş kılmakta ve insan için en yüksek bilgeliği kendisinin dünyadaki yerini bilmesinde ve Bütün'ün yasasını kabul etmesinde yattığını görmekteydiler. (Arslan, 1995, s. 4-5).

Felsefenin "bilimselliği, felsefenin dine karşı bir ilerleme kaydettiği düşüncesi, dindışı olmayan bir düşüncenin felsefe sayılamayacağı ancak rahip düşüncesi olabileceği" varsayımı felsefenin ilahiyat çevrelerinden kurtarılması gerektiği görüşünün temelini oluşturuyor. Bu tür sığ düşünüş biçimleri, ülkemizde özgür düşünce kılıfı çekildiği dönemlerde prim yaptı. Felsefe insan ürünü ise, felsefeyi dindar insan da seküler insan da ateist insan da yapar. Felsefe ne dindar, ne laik ne de ateist olmanın gereğidir. İdeolojik kurgularımızdan değil de olgulara itibar edildiği zaman nice dindar, laik ve ateist insan vardır ama felsefeye hiç de ilgi duymaz. Günümüzde bu tür düşünce aymazlıkları ideolojik yaklaşımlar olarak görülmeli, tersine felsefenin her kesime, özellikle de dindar kesimlere ulaştırılmalıdır. Felsefe, tekel idaresi mamulü gibi din-dışılığın ürünü olarak görülmemelidir.

Öncelikle, felsefenin ilmi bir şekilde gelişmesi nasıl olacak? Diyelim ki felsefe ilmi bir biçimde gelişti, buradan felsefenin ilmi olduğu sonucu nasıl çıkarılacak? Viyana Okulu (Vienna) mensuplarının yaptığı felsefe (Bayraktar, 2006, s. 405) ilim olarak mı görülecek, yoksa onun da bir felsefe olduğu mu kabul edilecektir? Bilimde, felsefede, dinde ve sanatta özgünlükler ortaya konulamadığı zaman kaçınılmaz sonuç taklit batağına düşmektir. Gelenekçiler için bu geçmiş, yenilikçiler için bu batıyı taklitten öteye geçemeyecektir.

Seküler Çevrelerden Gelen Olumsuz Tutum

Yine Aster'in "kendini dinden tümüyle kurtarıp ilmî (seküler olması gerek) bir biçimde inkişaf eden felsefeyi de ancak eski Yunanistan'da buluruz (Aster, 1943, s. 8) ifadesi de eğer çevirmenin eklentisi değilse tartışma götürür bir ifadedir.

Toplumumuzda, felsefe öğretimine genelde karşı çıkacağı zannedilen kesimin muhafazakâr çevreler olacağı öngörülür. Gelin görün ki, aklımıza gelmeyecek modern kesimlerin de bu meşum harekete katıldığı görülmektedir.

Bazı seküler aydınların İlahiyatta felsefe öğretimine karşı olmaları oldukça düşündürücüdür. Bunların gerekçeleri de "Felsefe Dersleri"nin İlahiyat Fakültesinde ne işlevi olabilir, sorusu etrafında kümelenmektedir.

Bunlar, zihinleri dinsel dogmalarla donmuş dindar denilen kişilerin felsefenin özgür ve otorite tanımaz zihinsel atılımlara dayanan felsefi çabasına uyum sağlamalarının mümkün olmadığı, olsa olsa Orta Çağ Hıristiyan dünyasında olduğu gibi felsefi çabayı, dinin hizmetkârı (theologia ancilla) yapabilecekleri öngörüsüne sahiptirler. Eleştirel düşünce üzerine yürüyen felsefenin, her türlü düşünsel dogmalarla mücadele etme tarzının her alanda geçerlilik kazanmasına günümüzdeki bazı modernist düşünür kendi ideolojilerini tabulaştırmaları nedeniyle pek sıcak bakmıyor, hatta modern zihniyeti diğer bilim zihniyetlerinin önüne geçiren kendi sistemlerini eleştirme geleneğini göz ardı edip adeta felsefenin etkinlik alanlarının kısıtlanmasına çalışan skolastik kesimlerin çabalarını haklı çıkarma izlenimi veriyorlar.

Sokrates'a atfedilen "Şu mavi göğün altında hiçbir şey yoktur ki, onun hakkında bir söz söylenilmemiş olsun". Bu anlamlı sözün karşısına başka bir anlamlı söz de söylenir. "Gökte insan tecrübesi için hala açık bir kapı vardır". Yani insan deneyiminin sonu gelmiş ya da tecrübe henüz göğe çekilmiş değildir. Yeni icat ve keşifler için sürekli denemeler yapmak gereği vardır. Yeni bir şey ortaya koymak isteniliyorsa, o alanda bilene de bilmeyene de fikrini, kanaatini sormak gerekir. Çünkü insanların zihinsel iletişiminden yeni düşünsel kıvılcımlar çıkabilir. Nasıl ki yanlış, bilimsel araştırmacılara yeni kanıtlar imkânı sunuyorsa, inanç da insanın geleceğine yeni atılım imkanları sunabilir.

Bu toplumun asırlardan gelen birleştirici/kaynaştırıcı bir özü, özelliği var. Bu özgünlük eğer felsefi alanda işlenirse hem mensubu bulunduğumuz uygarlığa yeni bir açılım verme, hem de tüm insanlığın ulaşabildiği bunca ilmi ve teknolojik ilerlemeye karşın manevi moral yoksulluğuna bir çözüm de çıkartılabilir.

Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet dönemleri içinde de bu tepkinin soyut olmaktan çok somut bir nedene dayandığı görülmektedir. Osmanlıların batıya açılış kapısı Fransa olduğu için Tanzimat aydınlarının -bildikleri tek lisan olan Fransızca ile sadece o dönem Fransa'sının revaç bulan olgucu-maddeci felsefesiyle karşılaşmış ve bu düşünceleri büyük bir gayret ve cesaretle Türk okuruna bilimsel ve gerçek felsefe olarak takdim etmeleri, Batıya açılan kültürümüz açısından bir talihsizliktir. Oysaki bunların yanında Descartes, Geulincx, Pascal ve E. Boutroux gibi düşünürlerin görüşleri de girebilmeliydi.

Ülkemizde son on yıllara kadar Batı felsefesini anlayabilecek ve gerektiği biçimde irdeleyip eleştirebilecek düşünürümüz çıkmadığı için batı düşüncesine ya safça bir hayranlık duygusuyla ya da müfrit bir karşıtlık tutumuyla yaklaşılmıştır. Yani zihinler "ya Batı'dan sadra şifa bir bilgi gelmez ya da Batı insanlığın ulaştığı yetkin ve biricik uygarlıktır" anlayışı merkezlerinde kümelenmiştir. Felsefe demek ilkin; olguculuk (gözle görülenin dışında hiçbir şeyin gerçek bilgisi edinilemezliği), ikincisi de maddecilik (maddenin dışında hiçbir gerçekliğin olmadığı) anlayışıdır. Bunlar, hem varlığın alanını daraltacak olan hem de tek

boyutlu düşünme türü olan bön realistliği öne çıkarıcı bir tutumdur. Ateistin madde, teistin de ide üzerine felsefe yapmasının önüne düşünsel bariyerler koymaktan uzak durulmalıdır.

1870-1920 yılları Türk düşünce tarihi açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde felsefenin kıyısından, köşesinden irtibat kuran düşünürlerimiz çıkmıştır. Bunların bir kısmı Fransız pozitivizmi ve materyalizmine (Auguste Comte, Emile Durkheim ve Hippolit Taine) eğilim gösterirken bir kısmı da yine Fransız idealistlerinden (J. Lachelier (1832-1918), Moris Blondel (1861-1949), Henri Bergson (1859-1941) etkilenmişlerdir. Bedii Nuri, Baha Tevfik, Ahmet Rıza ve Abdullah Cevdet pozitivist-materyalist ekolde, Babanzade Ahmet Naim, Filibeli Ahmet Hilmi, İsmail Fenni Ertuğrul, İsmail Hakkı İzmirli idealist, M. Emin Erişirgil, İbrahim Hakkı Baltacıoğlu ve M. Şekip Tunç sezgici ekolde yayın yapmışlardır (Ülken, 1966, ss. 365-387).

İslam dünyasının felsefeyle ilk aşinalığı VIII. asırda başladı. XIII. Asra kadar Müslüman düşünür ve bilginler Avrupa'nın karanlık çağ denilen döneminde bilimin, felsefenin ve kültürün taşıyıcı ögesi oldular. Bu asırdan sonra kaybedilen felsefeyi dört asır sonra yeniden bulduk, ama batı felsefesi kanalıyla. Batı felsefesi son dönem hem seküler hem de son döne muhafazakâr aydınlara düşünsel bağlamda katkı yapıp onlarda felsefi düşünce ufuklarının açılmasına neden olmuştur. Özellikle, dine ve manevi duyguları savunma bağlamında skolastik duruş ve tutumdan kurtulmalarına neden olmuştur.

Sonuç

Felsefece düşünmekten kasıt; önce soran ve sorgulayan bir zihin çabasını gösterebilmek olmalıdır. Sonra düşünsel ve eylemsel sorunların çözüm işinde rasyonel bir çizgiyi tutturmak, açıklamaları mantığın kurallarına ve matematiğin aksiyomlarına dayandırma zorunluluğunu izlemektir. Çünkü felsefece düşünce bireyin kendisiyle, türdeşleriyle, diğer canlılarla ve cansız tabiatla olan ilişkisinde düşüncenin ilkelerinden uzak durmasını hoş görmez. Kişinin doğal olarak toplum içinde türdeşleri olan kişilerle birlikte ortak yaşamak zorunluluğunun farkına varmasını, ilişkilerinde daha mütevazı bir tutum izlemesini gerektirmektedir. Dolayısıyla felsefi düşünce insanlara zihinsel yetilerinin imkân ve sınırlarını kullanmalarını, başkalarına karşı hoşgörünün gelişmesini sağlayacağından insanlar arasında sürtüşmelerin çözümlenmesine ya da sorunların düzeyli bir biçimde tartışılmasında önemli bir etken olacaktır. Bunun için de felsefenin üç ana alt dalı olan varlık, bilgi ve değer alanlarında felsefece düşünüş ve tutumun sergilenmesi ve diplomatik lisanın ölçütlerine uyulmasını gerektirecektir.

Bu bağlamda günümüzde hem aynı dinden ve ırktan olan yurttaşlarla hem de farklı dinden, ırktan ve kültüre mensup yabancılarla sağlıklı iletişim kurmakta felsefi söylem ve diplomatik lisanın kullanılması büyük önem arz edecektir.

Yeni bir şey ortaya koymak isteniliyorsa, o alanda zihni sağlıklı olan her kişinin fikrini, kanaatini sormak gerekir. Çünkü insan insanın ufkunu açtığından insanların zihinsel iletişiminden yeni düşünsel kıvılcımlar çıkabilir. Düşünce keçeğe benzer, ne kadar yere çarpılıp sıkıştırıldığında kaliteli hale geliyorsa düşünce de keçe üretim işine benzetilip, ne kadar örselenip eleştirilirse nitelikli hale gelir.

Grek felsefesi 2500 yıl öncesinden günümüze kadar gelip zihnimizi meşgul ediyorsa bu, düşünceyi işleyen felsefe tarihçileri, doxografları çıkarttıkları, düşünce geleneği oluşturabildikleri içindir. Başka bir ifadeyle felsefe tarihi öğretimi yapabildikleri içindir.

Bir şeyin tabiatını bilmekten hakikatini bilmek daha önemlidir. Çünkü bir şeyin nedenlerini bilerek tabiatı, nedenlerin nedenini bilmekle de hakikati bilinmiş olur. Toplumsal alana bu ilke uygulanmaya çalışıldığında toplumsal olayın nedenlerinin nedenini bilmek insan gerçekliğinin yaratılışındaki birbirine zıt çoğu iradenin metafizik temellerine inmeyi

gerektirir. Bu da, ancak özgür seçimle insanın varoluşundaki temel tercihin kavranabileceğinin bilincine varmak anlamına gelir.

İnsan, yaşadığı evrende maddi ve cisimsel varlığı ile cansız maddelerle özdeşleşir, beslenen varlık olmasıyla bitkilerle, hareketli varlık olmasıyla hayvanlarla ortak özellik taşır. Yani insanın, cisimsel, bitkisel ve hayvansal öğeleri vardır. Ancak bu ortaklık onun ortaklarıyla aynı olduğu anlamına gelmez. Onun bitki ve hayvanlardan farklı olan yanı, akıl varlığı olup düşünmesidir. Bu sayede dil denilen mucizevi aracı keşfedip fiziksel evrenden sembolik evrene yükselir. O hâlde insan; dili keşfedip dış dünyadaki nesnelere isim vermesi, kavram üretmesi ve kendi neliğinin anlamını düşünmesiyle kendine yeteri bireydir. Yine nesnelere yerine kelimeyi, şeylerin ortak niteliğinin yerine kavramı koymasıyla insandır. Bu yüzden din diliyle ifade etmek gerekirse insan, Tanrı'nın kendisini muhatap aldığı ve sorumluluk yüklediği varlıktır.

Kaynakça

- Apaydın, Y. S. (2018/2). Mehmed Efendi'nin İlimlere Bakışı, *Bilimname XXXVI*.
- Arıcan, K. (2009). *İbn Rüşd'ün Hakikat Öğretisi*, İbn Rüşd Sempozyum Kitabı, Asitan Yayıncılık, Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sivas.
- Arslan, A. (1995). *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Bornova-İzmir.
- Aster, E. v., (1943). *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, (M. Gökberk, Çev.) İ.E.F. İstanbul: Talebe Cemiyeti Yayınları: Felsefe 1.
- Aydin, İ. H. (2006). Bir Felsefi Metafor “Yolda Olmak”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI, 4.
- Bayraktar, M. (1998). *İslam Felsefesine Giriş*, Ankara: Uzaktan Eğitim Yayınları.
- Bilkan, F. A. (2002). *Hayrî-nâme'ye Göre XVII. Yüzyılda Osmanlı Düşünce Hayatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bryan M. (1971). *Modern British Philosophy*, London.
- Çelebi K. (2016). *Mizanü'l-Hakk fi İhtiyari'l-Ehakk*, haz. Orhan Şaik Gökyay, İstanbul: MEB Yayınları.
- Demir, N. & Öztürk, H. (2017). *Felsefi Propedotik*, Ankara: Nobel Yayınları,
- Diyanet İslam Ansiklopedisi (1989). Akıl maddesi,
- Eralp, H. V. (1959). ‘Yahya Kemâl İçin’, İstanbul: Yahya Kemâl'i Sevenler Cemiyeti Yayını.
- Felsefe, (2006). *İLİTAM*, AU. Ankara: Uzaktan Eğitim Yayınları.
- İbn Rüşd, (1992). *Faslu'l Makal*, (B. Karlıağa, Çev.) İstanbul.
- Jaspers, K. (1995). *Felsefe Nedir*, (İ. Z. Eyüboğlu, Çev). II. Baskı, İstanbul.
- Kutluer, İ. (2000). “Fârâbî'den Taşköprüzâde'ye: Uygurluk, Din ve Bilim”, *Akademik Araştırmalar Dergisi (Osmanlı özel sayısı)*, 4-5.
- Küyel, M. (1976) *Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Felsefe Eylemi*, Ankara: A.Ü. Rektörlüğü Yayınları.
- Özden H. Ö. (2014). İslam Medeniyeti (Türk-İslam Kültürü) Eğitim Sisteminde Felsefenin Tarihsel Süreci ve Günümüzdeki Durumu, *Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları*, 3.
- Magee, Bryan (1971). (ed.) *Modern British Philosophy*, London.

- Russell, B. (1972). *İlkçağ Felsefesi Tarihi, Antik Çağ*, (M. Sencer, Çev.) Ankara. Bilgi Yayınevi.
- Saçaklızade, Tertîbü'l-'ulûm, thk. Muhammed İsmail es-Seyyid Ahmed, Beyrut 1988.
- Skirbekk, G. & Gilje, N. (2006). *Felsefe Tarihi*, (E. Akbaş & Ş. Mutlu, Çev.) İstanbul: Kesit Yayınları.
- Toksöz, H. (2007). Osmanlı'nın Klasik Döneminde Felsefe ve Değeri, *Değerler Eğitimi Dergisi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vorlander, K. (2004). *Felsefe Tarihi*, (M. İzzet & O. S. Gün, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık
- Zeller, E. (2008). *Batı Felsefesi Tarihi*, (A., Aydoğan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları,
- Wikipedi, (2024). Ernst von Aster. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ernst_von_Aster.

Extended Summary

The teaching of the History of Philosophy course in theology faculties is often opposed for two main reasons. Firstly, some question the need for teaching the History of Philosophy when there are already various philosophy and introduction to philosophy courses available. Secondly, there is doubt about whether philosophy has a place in theological schools. This opposition highlights the struggle within philosophy between "doing theology and monopolizing philosophy". However, since philosophy is a product of human intellect, it should not be controlled by any particular group or individual. Without the teaching of the history of philosophy, which serves as an introduction to all philosophical activities, other philosophy courses may lack a methodological context.

The purpose of this paper is to show that philosophy should not be monopolized by any one group, drawing on the principles of the method of the history of philosophy and the ideas of philosophers from various doctrines. Developing a philosophical way of thinking and using reason to solve problems should be a core aspect of our pursuit of enlightenment. Philosophy helps us to explore and question our relationships with ourselves, others, and the universe, promoting a humble approach to communication and coexistence. Philosophical thinking plays a crucial role in reducing conflicts and resolving issues calmly, fostering an understanding of the limits of knowledge and enhancing tolerance. To achieve this, it is important to adopt a philosophical mindset and use diplomatic language when discussing matters of existence, knowledge, and values. These tools are essential for people of different backgrounds to communicate effectively and live harmoniously. Soliciting diverse opinions and engaging in intellectual discourse can lead to new ideas and perspectives.

The enduring influence of Greek philosophy from 2500 years ago demonstrates the power of philosophical inquiry and the importance of cultivating a tradition of thought. Understanding the truth of something is more significant than knowing its essence, rooted in grasping the causes behind phenomena. In social contexts, comprehending the underlying causes of events requires delving into the metaphysical foundations of human reality, recognizing the role of free will in shaping existence.

Human beings share physical, vegetal, and animal traits with the natural world, but what sets them apart is their capacity for reason and thought. Through language, humans transcend the material universe and enter the realm of symbols, contemplating the connections between phenomena and seeking to understand the universe and their own place within it. This ability to abstract and conceptualize marks humanity as distinct from other beings, imbuing individuals with a sense of responsibility in their relationship with the divine.
